

Щербатий Р. Р.

*аспірант кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

**УЧАСТЬ АДВОКАТУРИ
У ФОРМУВАННІ СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ В УКРАЇНІ**

Одним із нагальних питань, які потребують вирішення в ході судової реформи, є укомплектування судової системи України кваліфікованими, неупередженими та доброчесними суддями, адже від якості та компетенції кадрового забезпечення суддівського корпусу залежить рівень, на якому здійснюватиметься правосуддя.

Під формуванням суддівського корпусу В. А. Селезньов пропонував розуміти взаємопов'язану сукупність визначених чинним законодавством України процедур, пов'язаних із добором осіб на посаду суддів на підставі аналізу відповідності встановленим критеріям професійно-особистісних якостей особи-кандидата на посаду судді [5, с. 216].

Унікальними повноваженнями щодо внесення подання про призначення суддів на посаду наділена Вища рада правосуддя (далі – ВРП), яка є доволі новим органом в системі органів державної влади, оскільки створена та розпочала свою діяльність 15 березня 2017 року. На думку О. Г. Свиди, процес формування ВРП, оцінюючи його з точки зору мирного часу, безумовно, є втіленням найкращих демократичних начал, таких як відкритість, об'єктивність, безсторонність оцінки кандидатів, конкурсні начала проведення добору тощо [4, с. 198].

Чинне законодавство чітко визначає суб'єктів, котрі формують ВРП. Згідно із ст.5 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», до них належать: з'їзд суддів України з числа суддів чи суддів у відставці, Президент України, Верховна Рада України, з'їзд адвокатів України, всеукраїнська конференція прокурорів та з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ [2].

Слід зазначити, що будь-який із перелічених суб'єктів, які беруть участь у формуванні складу ВРП – це самостійний, незалежний від інших орган, в тому числі спільнота адвокатів. Своє право вибору адвокати реалізують на з'їзді адвокатів України, який є вищим органом адвокатського самоврядування та скликається Радою адвокатів України не рідше одного разу на три роки, про що йдеться в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1]. Така реалізація відбувається шляхом прийняття рішення з'їзду адвокатів України про обрання двох членів з числа адвокатів до складу ВРП.

Зауважимо, що норми Закону України «Про Вищу раду правосуддя» закріплюють неможливість одночасно здійснювати адвокатську діяльність

та мати повноваження члена ВРП. Відтак, член ВРП, який є адвокатом, повинен на час здійснення повноважень члена ВРП зупинити в установленому порядку адвокатську діяльність [2]. До того ж на час здійснення адвокатом повноважень члена ВРП він не може брати участі в органах адвокатського самоврядування (подібні обмеження висуваються також до представників від прокуратури та судів). На нашу думку, такі положення законодавства є, з одного боку, гарантією незалежності судової влади, а з іншого – забезпечують незалежність адвокатури, як того вимагає ч.2 ст. 131-2 Конституція України.

Як зазначила Н. М. Бакаянова, обрання адвокатів до складу зазначеного конституційного органу не є виключно українським шляхом вирішення цього питання. Утворення Вищої ради юстиції в Україні є рецепцією із історичного досвіду європейських країн і практики діяльності аналогічних органів у Франції, Італії, Іспанії. Зарубіжний досвід вказує на тісний зв'язок між адвокатурою як інститутом громадянського суспільства із органами держави, які здійснюють судові та правоохоронні функції [3, с. 155].

Окремо слід наголосити на необхідності дослідження процесу добору членів ВРП від адвокатури. Відтак, спільнота адвокатів, перебуваючи на з'їзді адвокатів України, належним чином здійснює перевірку кандидатів від адвокатури у члени ВРП, дотримання останніми етичних норм та засад. Однак чинним законодавством передбачено ще одну перевірку, яку вже проводить Етична рада при ВРП. Відповідно до ст.9-1 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», Етична рада утворюється з метою сприяння органам, що обирають (призначають) членів Вищої ради правосуддя, у встановленні відповідності кандидата на посаду члена Вищої ради правосуддя критеріям професійної етики та доброчесності. До складу Етичної ради входять:

1) три особи з числа суддів або суддів у відставці, запропоновані Радою суддів України; 2) одна особа, запропонована Радою прокурорів України; 3) одна особа, запропонована Радою адвокатів України; 4) одна особа, запропонована Національною академією правових наук України в особі Президії. До першого складу Етичної ради включено трьох осіб із числа суддів або суддів у відставці, запропонованих Радою суддів України, та трьох осіб, запропонованих міжнародними та іноземними організаціями, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх п'яти років надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері судової реформи та/або запобігання і протидії корупції.

Кандидат на посаду члена Вищої ради правосуддя має відповідати критерію професійної етики і доброчесності та критерію професійної компетентності. Проте, як свідчать матеріали з'їздів адвокатів України, саме з таких позиції кандидата оцінює й адвокатська спільнота. Отже, виникає запитання до доцільності оцінки кандидата Етичною радою, коли адвокатське співтовариство вже дійшло до позитивного висновку щодо кандидата від адвокатури до ВРП. Зазначений підхід закладає сумніви у рішенні з'їзду адвокатів України – вищого органу адвокатського самоврядування, який,

відповідно до ст.131 Конституції України, є суб'єктом формування ВРП.

На нашу думку, участь адвокатури як інституту громадянського суспільства у формуванні суддівського корпусу є вкрай необхідною сьогодні, на етапі демократизації суспільства та пошуку шляхів підвищення довіри до судової влади. Особи, які здійснюють адвокатську діяльність, кожного дня стикаються з десятками різноманітних ситуацій, що потребують надання правової оцінки, повинні постійно підвищувати рівень своєї кваліфікації, орієнтуються в нормах законодавства та користуються авторитетом у середовищі правників. Відтак, участь таких осіб у формуванні суддівського корпусу забезпечить професійний, компетентний та кваліфікований підхід у доборі суддів.

Варто відмітити, що сьогодні ВРП є неправомочною, оскільки для її повноцінної роботи необхідно 15 членів, а повноваження зараз мають лише п'ять. Таким чином, виникає невідкладна потреба в обранні членів до ВРП, котрі, керуючись принципами доброчесності, порядності, професійності та неупередженості будуть здійснювати добір на посади суддів та вносити подання на їх призначення Президенту. Це, в свою чергу, стане рушійним інструментом нинішньої судової реформи і дасть змогу побороти її сучасні виклики в аспекті очищення та оновлення суддівського корпусу, ефективності розгляду судових справ, розвантаженості судів та забезпечення стабільності суддівського корпусу.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076-VI від 05.07.2012р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Про Вищу раду правосуддя: Закон України № 1798-VIII від 21.12.2016р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text>
3. Бакаянова Н. М. Проблеми процедури формування Вищої ради юстиції органами адвокатського самоуправління. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 3. С.154-157.
4. Свида О. Г. Окремі проблеми організації та діяльності Вищої ради правосуддя в умовах воєнного стану. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття* (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 198-200.
5. Селезньов В. А. Формування корпусу суддів України: проблеми, шляхи їх вирішення та перспективи розвитку. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. редкол.), Л. І. Кормич (голов. ред.), А. В. Полухіна (відп. ред.) [та ін.] ; НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса : Фенікс, 2017. Вип. 59. С. 216-223.

Науковий керівник: професор, доктор юридичних наук, заслужений юрист України, в.о. завідувача кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Бакаянова Нана Мезенівна**